

<https://sppl.ui.ac.ir/?lang=en>

Spatial Planning

E-ISSN: 2476-3357

Document Type: Research Paper

Vol. 12, Issue 1, No.44, Spring 2022, pp. 1- 4

Received: 20/04/2021 Accepted: 03/11/2021

Assessing the Role of Social Participation in the Development of Rural Areas: Case Study: Rural Areas of Fereydunshahr

Ahmad Hajjarian¹, Hamid Barghi² *

1- Ph.D. Student in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran
a.hajjarian@ltr.ui.ac.ir

2- Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran
h.barghi@geo.ui.ac.ir

Abstract

Problem definition: The issue of participation has become very important in recent decades in relation to such issues as democracy, development, etc. Participation and rural development have been proposed as two related and complementary elements and increasing the level of participation among villagers is considered as a sign and means of rural development. This can be useful for future policies and planning for rural areas.

Purpose: Social participation is a broad concept that includes dimensions, such as social trust, empowerment, and norms, which are discussed today in socio-economic analyses of rural development. The purpose of this article was to show the role of social participation in rural development.

Methodology: The statistical population of the study consisted of 4200 rural women aged 15 years and older in Fereydunshahr City and the sample size was determined to be 240 people by using Cochran's formula.

Results: Data analysis was performed using SPSS software and Structural Equation Modeling (SEM). In this study, the observed variables for the two components of empowerment and social trust were obtained. Two first-order factor analysis models were developed and validated to measure two subscales of social participation. Finally, the roles and effects of the observed variables and their dual components on social participation as the main latent dependent variable, as well as the relationships between them were analyzed by using a two-factor structural model of Confirmatory Factor Analysis (CFA). The results showed the acceptable fit and validity of both models of measuring social

*Corresponding Author

hajjarian, A., barghi, H. (2021). Modeling social participation in rural development Case study: Rural areas of Fereydunshahr. *Spatial Planning*, 12 (1), 1-4.

2476-3357 / © 2022 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article Under the by-nc-nd/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/sppl.2021.126916.1569>

[20.1001.1.22287485.1401.12.1.1.1](https://doi.org/10.22108/sppl.2021.126916.1569)

participation and achieving goals, as well as the second-order three-factor model for examining social participation, based on the collected data. Also, social empowerment (0.65) and trust (0.78) had an effect on social participation.

Innovation: In the present study, for the first time, the issues of participation and rural development were investigated by performing the structural analyses of the two categories of social trust and social empowerment.

Keywords: Social Participation, Social Trust, Social Empowerment, Rural Areas, Fereydunshahr

Introduction

Each rural settlement consists of various economic, social, cultural, and political spheres, each of which represents one aspect of social life. Accordingly, rural space has a certain structure with regard to its environmental and ecological characteristics and socio-economic features, which indicate its basic capabilities and actual talents (Saeedi, 1998: 19). Reaching the all-round developments and peaks of growth and excellence has been one of the human aspirations throughout history. To achieve this aspiration, human beings have always tried different ways to test the plants and accelerate achievement of development through this process. The development of a region is not only possible by relying on natural resources, but also one of the necessary and basic items of social participation. Social participation of a city and village expresses a part of the human potential of that city and village. To develop any programs, it is necessary that social participation of the area be thoroughly examined. Social participation can be considered in a broad and macro level based on a set of moral virtues and social relations in line with developments that are influenced by both economic and political performances and the constructions of power and governance commensurate with it at the same time affect these two performances (Dini Turkmani, 2006: 171-147). Development has a concept beyond growth and requires qualitative and structural changes different from the previous routine (Sarafi, 2003: 98-74). Social participation for achieving rural development has been the growing subject of many studies in recent years. The necessary condition for the development of any society, especially rural communities, is reaching a comprehensive development by building warm relations, expanding social cohesion, and developing social empowerment and most importantly mutual trust at the individual, society, and government levels. These structures are components of social participation. Although this research field has been considered for a long time, scientific studies of villages have been of special interest only in recent decades (Saeedi, 2005: 1). Rural development includes a set of national developments. It encompasses a wide range of activities and human mobilization that enable people to stand on their own feet and eliminate structural disabilities. Considering the concept of social participation, development can be regarded as the enrichment of social actions due to the increase in the desire for empowerment and social trust. In this case, the transition to development through the creation of institutions, beliefs, value balances, norms, and productive structures, as well as the structures that encourage social participation, will be possible. According to various definitions, social participation includes concepts, such as trust, empowerment, and interaction between the members of a group. In a way, social participation causes the group to take steps towards values and norms that are positive and admired in the society (Renani et al., 2006: 151-133). In addition to modeling social participation in rural development in the two dimensions of trust and social empowerment, the purpose of this article was to evaluate the levels of social participation of the studied villages. By examining these two dimensions of social participation, we could find out how much the residents of the sample villages cared about the components of social trust and empowerment among themselves and to what extent they participated in their rural development in general. Given the importance of the issue and other issues raised, this study sought to examine two important components of social participation, namely social trust and social empowerment, in the rural

areas of Fereydunshahr City.

Research Methods

The present study was an applied research in terms of purpose and a descriptive-analytical research in nature. The study population included all rural households in Fereydunshahr. According to the statistics of 2016, the total number of households in Fereydunshahr was 9275, of which 4383 households were located in rural areas. To determine the sample size, Cochran's general order was used. Due to time and economic constraints and especially the size of the statistical population specified through the corrected order, the sample questionnaires were reduced to 240 ones. Villages were selected as a sample in the study area and the numbers of the samples and villages were determined systematically.

The sample areas of Milagardo Chogha, Kloseh and Masir, Racheh and Islamabad, Choghiwart and Nehzatabad, and Darreh Sib and Midanak Bozorg from Barf Anbar, Poshtkuh Mogoi, Pishkuh Mogoi, Cheshmeh Negan, and Ashayer villages were selected.

Findings

Measurement models were based on Confirmatory Factor Analysis (CFA) and validation of scales.

First, two models of confirmatory factor analysis (CFA) indicating a factor for creating and measuring the two subscales of trust and social empowerment as components of social participation were drawn and analyzed in the AmosGraphic software environment. A measurement model is part of a structural equation model that defines how to measure a latent variable by using two or more observable variables. Here, the variable of social participation was a hidden variable, which had to be drawn in an oval form in the software. A hidden variable is a variable that is not measured directly, but is measured by using two or more observed variables (e.g., empowerment and social trust in this article) as a representative. The obvious variables have the same roles as the questions of the questionnaire shown in a graph with the letter of η . The hidden variable can be measured by using them. The measurement error for the obvious variable is represented by the letter of ϵ (Ghasemi, 2010).

The strength of the relationship between the factor (hidden variable) and the observable variable is indicated by the factor load, which is a value between 0 and 1. If the factor load is less than 0.3, it is ignored for having a weak relationship. A factor load of between 0.3 and 0.6 is acceptable and larger than 0.6 is highly desirable. According to Table 3, all the observed variables have positive and significant regression coefficients with their scales. As can be seen, the magnitudes of these coefficients are relatively high for all the studied cases (all the factor loads are at the significant level of 0.001). In this table, no significant levels are reported for the factor loads or the standard regression coefficients of the two observed variables. This is because these variables are considered as the reference or representative variables for the two variables of social empowerment and social trust, respectively, so as to eliminate these hidden variables without a scale, i.e, without their root and unit of measurements (Ghasemi, 1389). That is why the initial path diagrams have been considered for the arrows related to the paths between these observed variables with the hidden variable corresponding to the values of 1. The Average Variance Extracted (AVE) criterion represents the average variance shared between each structure and its own indicators. Simply put, AVE is used to validate convergence and shows a high correlation between the indices of one structure compared to the correlation of the indices of other structures.

The coefficient ranges from 0 to 1 and the values above 0.5 are accepted (Fornell & Lacker, 1981: 39-50). In this research, the convergent validities or means of AVE for social empowerment and social trust it were 0.60 and 0.71, respectively. The coefficient value of structural reliability or Combined Reliability (CR) ranges from 0 to 1 one variable and the values of higher than 0.7 are accepted. These values were obtained to be 0.77 and 0.74 for social empowerment and social trust, respectively, which

indicated appropriateness of these subscales (Werts, 1974: 28).

References

- Anchorena, Jose and Fernando Anjos. (2008). Social Ties and Economic Development; Working Paper, Electronic Copy Available at:<http://ssrn.com/abstract=1123767>
- Bartlett, J.E., Kotrlik, J.W., & Higgins, C.C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research. *Information, Technology, Learning and Performance Journal*, 19(1), 43-50.
- Baumgartner, H., & Homburg, C. (1995). Applications of structural equation modeling in marketing research: A review. *International Journal of Research in Marketing*, 13, 139–161.
- Bruegel, I (2006). Social Capital, Diversity and Education Policy, Families & Social Capital ESRC Research Group. London South Bank University.
- Shook, C. L., Ketchen, D. J. Jr., Hult, G. T.M., & Kacmar, K.M. (2004). An assessment of the use of structural equation models in strategic management research. *Strategic Management Journal*, 25, 397–404.
- Fornell, C., and Lacker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error, *Journal of Marketing Research*, vol. 18, pp.
- Malhotra, A. (2003) Conceptualizing and Measuring Womans Empowerment As A Variable in International Development . Paper was presented at the workshop on measuring Empowerment : Cross –Disciplinary , 1-5
- McGowan, Thomas M. (2006). Children's Fiction as a Source for Social Studies Skill-Building, ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education. No 37. p 81
- Monavarian, A., & Niazi, H. R. (2006). Effective factors on employee's empowering in management and planning organization. Third Conference human resource development, 4-5 December, Tehran.
- Misztal, B. (2006). *Trust in Modern Societies* .Cambridge: CUP.
- Moore , Christophe R, (1989).*The mediation Processes* , San Francisco Publishers.
- Sabtini, F. (2005). *Measuring Social Capital in Italy*.
- Fukoyama, F. (1999). Social Capital and civil society, [WWW. IMF.org](http://WWW.IMF.org)
- Grootaert, C. (1998). *Social Capital: The missing Link*, Working Paper No.3, Word Bank.
- Terluin, I. (2003). Differences in Economic Development in Rural Regions of Advanced Countries: An Overview and Critical Analysis of Theories; *Journal of Rural Studies* 19 (2003) 327–344 .
- Zmerli Sonja & Ken Newton. (2008). *Social Trust and Attitudes Toward Democracy*, *Public Opinion Quarterly*, Pp 1 -19.

ارزیابی نقش مشارکت اجتماعی در توسعه نواحی روستایی

نمونه پژوهش: مناطق روستایی شهرستان فریدون‌شهر

احمد حجاریان، دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

a.hajarian@ltr.ui.ac.ir

حمید برقی*، دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

h.barghi@geo.ui.ac.ir

چکیده

طرح مسئله: بحث مشارکت در دهه‌های اخیر در ارتباط با مسائلی مانند دموکراسی، توسعه و... اهمیت بسیاری یافته است. مشارکت و توسعه روستایی به مثابه دو عنصر مرتبط و مکمل یکدیگر مطرح و افزایش میزان مشارکت در میان روستاییان نشانه و وسیله‌ای برای توسعه روستا در نظر گرفته شده است. این امر می‌تواند در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آتی برای مناطق روستایی مفید باشد.

هدف: مشارکت اجتماعی، مفهومی کلان دربرگیرنده ابعادی مانند اعتماد اجتماعی، توانمندی و هنجارهاست که امروزه در تحلیل‌های اجتماعی اقتصادی درباره توسعه روستایی مطرح است. هدف از این مقاله، نشان‌دادن نقش مشارکت اجتماعی در توسعه روستایی است. **روش‌شناسی پژوهش:** جامعه آماری پژوهش را ۴۲۰۰ نفر از روستاییان ۱۵ سال به بالای شهرستان فریدون‌شهر تشکیل می‌دهد و حجم نمونه با استفاده فرمول کوکران ۲۴۰ نفر تعیین شد.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) انجام شده است. در این پژوهش متغیرهای مشاهده‌شده برای دو مؤلفه توانمندی و اعتماد اجتماعی به دست آمد. دو مدل تحلیل عاملی مرتبه اول برای اندازه‌گیری دو زیرمقیاس مشارکت اجتماعی تدوین و اعتبارسنجی شد. در نهایت چگونگی تأثیر متغیرهای مشاهده‌شده و مؤلفه‌های دوگانه حاصل از آنها بر مشارکت اجتماعی به مثابه متغیر وابسته پنهان اصلی و روابط بین آنها به کمک یک مدل ساختاری تحلیل عاملی تأییدی (CFA) دو عاملی مرتبه دوم تحلیل شد.

نتایج: نتایج نشان از برازش و اعتبار قابل قبول هر دو مدل اندازه‌گیری مشارکت اجتماعی و تحقق اهداف و نیز مدل سه عاملی مرتبه دوم برای بررسی مشارکت اجتماعی براساس داده‌های گردآوری‌شده دارد؛ همچنین توانمندی و اعتماد اجتماعی به ترتیب به میزان ۰/۶۵ و ۰/۷۶ بر مشارکت اجتماعی تأثیر داشته است.

نوآوری: در پژوهش حاضر برای نخستین بار مسئله مشارکت و توسعه روستایی با بهره‌گیری از دو مقوله اعتماد اجتماعی و توانمندی اجتماعی با استفاده از تحلیل ساختاری در یکی از شهرستان‌های کم‌برخوردار استان اصفهان بررسی شده است.

واژه‌های کلیدی: مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، توانمندی اجتماعی، مناطق روستایی، شهرستان فریدون‌شهر

*نویسنده مسئول

حجاریان، احمد، برقی، حمید. (۱۴۰۰). مدل سازی مشارکت اجتماعی در توسعه نواحی روستایی مطالعه موردی: مناطق روستایی شهرستان فریدون شهر برنامه ریزی فضایی. ۱۲ (۱)، ۱۶-۱.

مقدمه

توسعه روستایی به معنای ارتقای سطح رفاه و معیشت روستاییان، همواره دغدغه اندیشمندان و سیاست‌گذاران توسعه بوده و در این زمینه تاکنون اندیشمندان رهیافت‌های بسیاری را به‌منظور افزایش سطح زندگی و رفاه روستاییان مطرح کرده‌اند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۷). توسعه همه‌جانبه و رسیدن به قله‌های رشد و تعالی، یکی از آرمان‌های بشر در گذر تاریخ بوده و بشر برای رسیدن به این آرمان همواره سعی کرده است راه‌های مختلف را به‌بوته‌آزمون بگذارد و از این رهگذر رسیدن به توسعه را شدت بخشد. توسعه یک منطقه فقط با تکیه بر منابع طبیعی مقدور نیست، بلکه یکی از مسائل لازم و اساسی دیگر، مشارکت اجتماعی است. مشارکت اجتماعی یک شهر یا یک روستا بیان‌کننده بخشی از پتانسیل‌های انسانی آن شهر و روستاست و برای هرگونه برنامه‌ریزی به‌منظور توسعه لازم است مشارکت اجتماعی آن منطقه نیز بررسی همه‌جانبه شود.

مشارکت اجتماعی را شاید بتوان در یک نگاه وسیع و در سطح کلان مجموعه‌ای از فضیلت‌های اخلاقی و مناسبات اجتماعی همساز با تحولات توسعه‌ای دانست که هم متأثر از عملکرد اقتصادی و هم متأثر از عملکرد سیاسی و ساخت قدرت و حکمرانی متناسب با آن است و در عین حال بر این دو تأثیر می‌گذارد (دینی ترکمانی، ۱۳۸۵: ۱۴۷-۱۷۱). توسعه مفهومی فراتر از رشد دارد و تحولات کیفی و ساختاری متفاوت با روال گذشته را می‌طلبد (صرافی، ۱۳۸۲: ۷۴-۹۸).

اهمیت مشارکت اجتماعی به‌منظور رسیدن به توسعه روستایی، موضوع رو به رشد بسیاری از مطالعات در سالیان اخیر است. شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه‌ای به‌ویژه جوامع روستایی، توسعه همه‌جانبه، ایجاد روابط گرم، گسترش انسجام اجتماعی، بسط توانمندی اجتماعی و از همه مهم‌تر اعتماد متقابل (فرد، جامعه و دولت) است که این سازه‌ها از مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی هستند. بررسی علمی روستاها اگرچه به‌مثابه زمینه‌ای پژوهشی از دیرباز مورد توجه بوده، فقط در دهه‌های اخیر مورد علاقه خاص قرار گرفته است (سعیدی، ۱۳۸۳: ۱).

توسعه روستایی به‌مثابه مجموعه‌ای از توسعه ملی است. توسعه روستایی طیف وسیعی از فعالیت‌های گوناگون و بسیج انسانی را شامل می‌شود که مردم را به ایستادن روی پای خود و از میان برداشتن ناتوانی‌های ساختاری قادر می‌سازد؛ ناتوانی‌هایی که آنها را در اسارت شرایط نامساعد زندگی‌شان نگه داشته است (میسرا، ۱۳۶۶: ۶). با عنایت به مفهوم مشارکت اجتماعی می‌توان توسعه را غنی‌سازی کنش‌های اجتماعی ناشی از افزایش تمایل به توانمندی و اعتماد اجتماعی دانست. مشارکت فعال مردم در تمامی مراحل برنامه‌ریزی، فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری در امور روستا به‌مثابه عاملی تأثیرگذار بر روند توسعه که نقش مهمی در افزایش رفاه جوامع روستایی دارد، ضروری است (گودرزی، ۱۳۹۳: ۱). توسعه روستایی به مسائل گوناگون اقتصادی و اجتماعی، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اتخاذشده و همکاری و مشارکت گروه‌های مختلف روستایی وابسته است (Terluin, 2003: 328). در این صورت گذر به سوی توسعه از مسیر ایجاد نهادها، باورها، تعادل‌های ارزشی، هنجارها و ساختارهای مولد و مشوق مشارکت اجتماعی امکان‌پذیر خواهد بود.

براساس تعاریف متعدد، مشارکت اجتماعی دربردارنده مفاهیمی همچون اعتماد، توانمندی و روابط متقابل بین اعضای یک گروه است؛ به نحوی که سبب می‌شود گروه به سمت ارزش‌ها و هنجارهای تحسین‌شده و مثبت در جامعه گام بردارد (رنانی و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۳۳-۱۵۱).

بررسی تجارب و نظریات مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد این مفهوم یک نوآوری مفهومی، پیچیده و چندوجهی است که در دهه ۱۹۹۰ شاهد توجه محافل عمومی و دانشگاهی به آن هستیم؛ در سالیان اخیر در ادبیات مربوط به علوم اجتماعی وارد و وقتی بحث فضا و مکان به آن اضافه شده، به یکی از مقوله‌های قابل بحث در جغرافیا تبدیل شده است که با وجود تازگی، توجه بسیاری از صاحب‌نظران را به خود جلب کرده است و به دلیل محتوایی که دارد، تقریباً با تمام موضوعات مطرح در حوزه علوم انسانی ارتباط می‌یابد. یکی از این موضوعات، تبیین مسائل و مشکلات روستایی است.

ضرورت این پژوهش از این جهت است که در دنیای امروز مشارکت اجتماعی، یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب می‌شود و روستایی موفق قلمداد می‌شود که در ارتباط با جامعه به تولید و توسعه مشارکت اجتماعی بیشتری نائل شود. نقش مشارکت اجتماعی در توسعه روستایی ابعاد و وجوه گوناگونی دارد که در مطالعات پیشین بررسی شده است. در نظر گرفتن دو بعد اعتماد اجتماعی و توانمندی اجتماعی و ارائه الگویی در زمینه مناطق روستایی ایران به ویژه نواحی روستایی منطقه مطالعه شده (فریدون‌شهر) برای تبیین مشارکت اجتماعی از اهداف این مقاله است. بررسی این دو بعد مشارکت اجتماعی کمک می‌کند تا دریابیم ساکنان روستاهای نمونه تا چه حد به مؤلفه اعتماد اجتماعی و توانمندی اجتماعی در بین خود اهمیت می‌دهند و به‌طور کلی تا چه میزان در توسعه روستایی خود مشارکت دارند. با توجه به اهمیت موضوع و مباحث مطرح شده، این پژوهش در پی آن است تا دو مؤلفه مهم مشارکت اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی و توانمندی اجتماعی را در مناطق روستایی شهرستان فریدون‌شهر بررسی کند.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

مشارکت اجتماعی

مشارکت اجتماعی بر گسترش روابط بین گروهی در قالب انجمن‌های داوطلبانه، باشگاهها، اتحادیه‌ها و گروههایی دلالت دارد که معمولاً خصلتی محلی و غیردولتی دارند و هدفشان مشارکت و درگیرکردن مردم در فرایندهای اجتماعی مختلف در قالب سیاست‌های اجتماعی است (محسنی تیریزی، ۱۳۶۹: ۱۰۸). تعدد و گستردگی سازمان‌های محلی و غیردولتی در یک جامعه، بیانگر وجود مشارکت اجتماعی در آن جامعه است تا جایی که جامعه مدنی به واسطه بسط و گسترش مشارکت‌های اجتماعی و نهادهای مدنی تعریف می‌شود (دانشمندی، ۱۳۷۷: ۱۷۰).

امروزه در تعریف مشارکت اجتماعی همانند دیگر مفاهیم مطرح شده در جامعه‌شناسی میان نظریه‌پردازان این رشته اتفاق نظر وجود ندارد و جامعه‌شناسان و دانشمندان به شکل‌های مختلف و متعددی آن را تعریف کرده‌اند. با جمع‌بندی نظرات ابراز شده می‌توان مشارکت اجتماعی را مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و درکی دانست که همکاری درون گروهها و بین گروهها را در جهت کسب منافع متقابل آسان می‌کند. تعریف مشارکت اجتماعی به صورت اخیر موضوع جدیدی نیست؛ زیرا در اندیشه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی می‌توان آن را یافت. در اندیشه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی فرض می‌شود که هرچه زندگی انجمنی یا اجتماعی گسترده‌تر و پویاتر باشد، دستیابی به اهداف جمعی و آسایش همگانی با سهولت بیشتری انجام می‌پذیرد و هرچه از نشاط آن کاسته شود، به همان میزان

توان جوامع برای همکاری و تأمین نیک‌بختی همگانی کاهش می‌یابد؛ برای نمونه دورکیم^۱ (۱۳۶۹) در کتاب درباره تقسیم کار اجتماعی که نزدیک به یک قرن پیش آن را نوشته، از تأثیر قدرت اخلاقی گروهها بر مهار خودخواهی فردی و ایجاد همبستگی‌های مشترک در میان اعضا سخن گفته است. زندگی انجمنی انسجامی دارد که حاصل تعامل جمعی اعضای گروه است و با کاهش هزینه‌های عمل و تسهیل انجام بعضی کنش‌ها، محصولاتی سودمند برای اعضا یا در سطحی وسیع‌تر برای جامعه فراهم می‌کند. این منبع مشارکت اجتماعی است.

فوکویاما^۲ (۱۹۹۹) در تعریف مشارکت اجتماعی به نمودهای آن اشاره دارد و مشارکت اجتماعی را شکل و نمونه ملموس از هنجاری غیررسمی می‌داند که باعث ترویج همکاری بین دو یا چند نفر می‌شود. هنجارهای تشکیل‌دهنده مشارکت اجتماعی می‌تواند از هنجار روابط متقابل دو دوست تا آموزه‌های پیچیده را دربرگیرد. با این تعریف، اعتماد، شبکه‌ها، جامعه مدنی و... که به مشارکت اجتماعی مربوط هستند، محصول جانبی این پدیده‌اند که در نتیجه مشارکت اجتماعی به وجود می‌آید، ولی خود مشارکت اجتماعی را تشکیل نمی‌دهد. فوکویاما معتقد است مشارکت اجتماعی را به‌سادگی می‌توان به‌مثابه مجموعه بعضی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد. هنجارهایی که تولید مشارکت اجتماعی می‌کنند، به‌طور اساسی باید شامل سجایای صداقت، ادای تعهدات، ارتباطات دوجانبه، خودکارآمدی، کنش جمعی، فهم متقابل و ارزش‌ها باشند.

اعتماد اجتماعی

اعتماد یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و زمینه‌ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه است. اعتماد بنیان بسیاری از تعاملات و کنش‌های روزمره در جوامع انسانی، چه در ارتباط میان فردی و چه در ارتباطات اجتماعی، بین گروه‌هاست. به‌طور کلی اعتماد بخشی از واکنش فرد در قبال دیگران به‌مثابه بخشی از برهم‌کنش بین کارگزاران اجتماعی و یک احتمال عقلانی است که براساس آن یک کنشگر در رابطه با دیگر گروه‌ها و کارگزاران رفتار آنها را پیش از وقوع، پیش‌بینی و فعالیت خود را براساس آن طراحی می‌کند.

اعتماد اجتماعی، پس از مشارکت اجتماعی در این پژوهش مدنظر قرار گرفته است. اعتماد اجتماعی سطح اطمینان مردم به یکدیگر است، مبنی بر اینکه سایرین براساس انتظار عمل می‌کنند و آنچه می‌گویند قابل اطمینان باشد. نظریه^۳ زیمل درباره اعتماد، چارچوب نظری معتبر و فراگیری برای تحلیل اعتماد و نقش آن در مشارکت را فراهم می‌کند. توصیف او از شرایط نقش و کارکرد اعتماد در جوامع مدرن برای نظریه جامعه‌شناختی اعتماد ارزشمند است. به گفته زیمل کنش جمعی و روابط بین فردی از مؤلفه‌های اصلی اعتماد اجتماعی است. تعهد و همکاری ناشی از کنش و روابط بین فردی برای ما ارزش نسبی مشارکت را مشخص می‌کند و کلید اصلی هرگونه رابطه اجتماعی است. یکی از کارکردهای اعتماد این است که به بروز انگیزه‌ها و امیدواری بین فردی می‌انجامد (Misztal, 2006: 35).

1. Durkim
2. Fukuyama
3. Zimmel

توانمندی اجتماعی

ارتقای توانمندی روستاییان در ابعاد مختلف اقتصادی و اجتماعی، شرط لازم برای توسعه پایدار است. توانمندسازی فرایند پویایی است که توانایی تصمیم‌گیری درباره زندگی و محیط را افزایش می‌دهد. توانمندی سازه‌ای چندبعدی با سطوح فردی، سازمانی و اجتماعی است. توانمندی اجتماعی می‌تواند یک فرایند یا یک محصول تلقی شود. در همین معنی توانمندی اجتماعی بر کنش یا فرایندهای ذهنی افراد توانمند دلالت دارد. توانمندسازی را سازه‌ای چندبعدی تعریف کرده‌اند که شامل کنترل و تسلط افراد بر زندگی‌شان در زمینه سیاسی و اجتماعی است (Monavarian & Niazi, 2006: 48). توانمندسازی فرایندی است که طی آن فرد به سازماندهی خود توانمند می‌شود و اعتماد به نفس خود را ارتقا می‌بخشد و از حقوق خود در ارتباط با انتخاب آزاد و کنترل بر منابع استفاده می‌کند (نویخش و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۵).

مالهاترا^۱ (۲۰۰۳) شش بعد پیوند اجتماعی، ریسک‌پذیری، فرهنگ اجتماعی، اعتماد بین شخصی، اعتماد عام و صداقت را شاخص‌ها و معیارهای توانمندی اجتماعی برمی‌شمارد.

در این زمینه مک‌گوان^۲ (۲۰۰۶) بیان می‌کند اطمینان باعث افزایش مشارکت و توانمندی افراد می‌شود. در این مقاله سعی می‌شود برای روشن‌گری و وضوح بیشتر موضوع، چند پژوهش مرتبط در داخل و خارج از کشور مرور شود.

ربانی و همکاران (۱۳۸۷) در مقاله‌ای رابطه بین رفاه اجتماعی و مشارکت اجتماعی را در شهرستان‌های استان اصفهان بررسی کرده‌اند. آنها با مطالعه شاخص‌های مرتبط و همبستگی بین رفاه اجتماعی و مشارکت اجتماعی نشان می‌دهند بین این دو رابطه‌ای معکوس وجود دارد و افزایش سطح رفاه اجتماعی، میزان مشارکت اجتماعی را کاهش می‌دهد.

حسینی و همکاران (۱۳۸۶) با استفاده از روش تاکسونومی عددی و تحلیل عاملی با شیوه تحلیل ثانوی، مراکز استان‌های کشور را براساس شاخص‌های مشارکت اجتماعی رتبه‌بندی کرده‌اند. براساس رتبه‌بندی انجام‌شده به ترتیب استان‌های ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، بوشهر و سیستان و بلوچستان، کمترین و تهران، اصفهان، فارس، همدان و خوزستان، بیشترین میزان مشارکت اجتماعی را داشته‌اند.

فراهانی و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله «ارزیابی آثار مشارکت اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی، نمونه پژوهش: دهستان مشهد، میقان شهرستان اراک» دریافتند بین افزایش توانمندی اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی در منطقه مطالعه‌شده در سطح ۰/۹۰۶ درصد رابطه کاملاً معناداری وجود دارد و از میان مؤلفه‌های توانمندی اجتماعی، انسجام اجتماعی با آثار کلی ۰/۴۵۵، بیشترین تأثیر را بر سطح کیفیت زندگی خانوارهای روستایی داشته است.

افراخته و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی نقش اعتماد اجتماعی را در توسعه روستایی دهستان چهاردانگه بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد متغیرهای مشارکت، اعتماد و آگاهی بیشترین تأثیر را بر روند توسعه دارند؛ در حالی که نقش انسجام اجتماعی و شبکه اجتماعی محدودتر است.

گروتارت^۱ (۱۹۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی بر رفاه خانواده‌ها و فقر در کشور اندونزی» به این نتایج دست یافت که مشارکت اجتماعی خانواده تأثیر مثبتی بر رفاه دارد.

فوکویاما^۲ (۱۹۹۹) در «بررسی مشارکت اجتماعی و جامعه مدنی» به گسترش مفهوم مشارکت اجتماعی از طریق «شعاع اعتماد» توجه دارد.

سابتینی^۳ (۲۰۰۵) در «سنجش مشارکت اجتماعی در ایتالیا»، هدف از بررسی طرح کلی استعدادها و پتانسیل‌های مشارکت اجتماعی محلی را مطرح می‌کند. این بررسی بر ابعاد ساختاری مفهوم متمرکز می‌شود و آن را با شبکه‌ها تعریف می‌کند.

بروگل^۴ (۲۰۰۶) در اثر خود با عنوان «مشارکت اجتماعی، تنوع و سیاست آموزش در لندن» نشان داد سیاستمداران باید برنامه‌هایی برای آموزش برآورده کردن نیاز و چگونگی گذران زندگی به دانش‌آموزان داشته باشند تا آنها بتوانند در دنیای چند نژادی/ قومی جهانی زندگی کنند.

علاوه بر پژوهش‌های یادشده، می‌توان به پژوهش‌های دیگری اشاره کرد که محسنی (۱۳۷۵)، فیروزآبادی (۱۳۸۴)، رستمعلی‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) و آتچورنا و همکاران^۵ (۲۰۰۸) درباره مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی انجام داده‌اند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت، توصیفی تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش همه خانوارهای روستایی شهرستان فریدون‌شهر هستند. براساس آمارهای سال ۱۳۹۵، کل خانوارهای شهرستان فریدون‌شهر، ۹۲۷۵ خانوار شامل ۳۹۳۹۷ نفر بوده‌اند. از این تعداد خانوار، ۴۳۸۳ خانوار در نقاط روستایی ساکن بوده‌اند که به‌مثابه جامعه آماری این پژوهش در نمونه‌گیری وارد شده‌اند. برای تعیین حجم نمونه از دستور عمومی کوکران استفاده شد که به دلیل محدودیت‌های زمانی و اقتصادی و به‌ویژه گستردگی جامعه آماری با استفاده از دستور تصحیح‌شده، به ۲۴۰ پرسش‌نامه کاهش یافت و پس از بررسی لازم با توجه به شرایط منطقه و میزان همخوانی روستاها، در نهایت ۱۰ روستا به‌مثابه نمونه انتخاب و تعداد نمونه و تعداد روستاها به روش نظام‌مند تعیین شد.

روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه با نظر اصلاحی استادان دانشگاه و کارشناسان دانشگاه اصفهان و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. در پژوهش حاضر از روش آلفای کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتبار ابزار اندازه‌گیری استفاده شده است. ضریب پایایی و روایی متغیرهای بررسی‌شده به شرح جدول ۱ مشخص شد.

1. Grootaert
2. Fukoyama
3. Sabtini
4. Bruegel
5. Atchoarena et al.

جدول ۱. ضریب پایایی و روایی متغیرها

نمونه مطالعه شده	متغیر	آلفای کرونباخ	KMO	Barttelets	Sig
-	توانمندی اجتماعی	۰/۸۷۴	۰/۸۲۱	۶۴۱۵/۴۳۲	۰/۰۰
	اعتماد اجتماعی	۰/۸۳۱	۰/۸۴۷	۵۹۱۵/۱۳۵	۰/۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

روستاهای نمونه پژوهش که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند، عبارت‌اند از: میلاگرد و چوقا از دهستان برفانبار، کلوسه و مصیر از دهستان پشتکوه موگویی، راجه و اسلام‌آباد از پیشکوه موگویی، چوقیورت و نهضت‌آباد از دهستان چشمه‌نگان و روستای دره سیب و میدانک بزرگ از دهستان عشایر.

برای سنجش مشارکت اجتماعی (اعتماد و توانمندی اجتماعی) پاسخگویان از طیف لیکرت پنج سطحی (کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه با نظر اصلاحی استادان دانشگاه و کارشناسان و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. برای رعایت اصول و تکنیک کار و سنجش میزان پایایی در تدوین و تنظیم پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ در SPSS 22 استفاده شد. نتایج حاکی است پرسش‌نامه پایایی زیادی دارد؛ به طوری که پایایی کل پرسش‌نامه برابر با ۰/۸۸ است. برای سنجش اطلاعات گردآوری از مدل معادلات ساختاری (SEM) استفاده شده است.

موقعیت منطقه پژوهش

شهرستان فریدون‌شهر در شمال غرب استان اصفهان قرار دارد. این شهرستان با وسعت ۲۲۳۶/۱ کیلومترمربع ۵ دهستان (برفانبار، پشتکوه موگویی، پیشکوه موگویی، چشمه‌نگان، عشایر)، یک بخش، دو نقطه شهری و ۸۵ روستای دارای سکنه دارد. از کل جمعیت، ۴۱۵۱۶ نفر، حدود ۵۰ درصد در نواحی روستایی و بقیه در شهر برفانبار و فریدون‌شهر زندگی می‌کنند. بعد خانوار در این شهرستان ۵ نفر است که در نواحی شهری، ۴/۳۵ نفر و در مناطق روستایی، ۵/۳ نفر است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

براساس نتایج به دست آمده از مجموع ۲۴۰ نفر مطالعه‌شده، میانگین سن آنها ۴۱ سال با انحراف معیار ۷۵,۱۴ با کمینه ۲۰ و بیشینه ۶۵ سال است که نشان می‌دهد پاسخگویان از میانگین سنی بالایی برخوردارند. از نظر وضعیت تأهل نزدیک به ۷۹ درصد جامعه آماری متأهل و بقیه مجرد یا بیوه بودند. همچنین وضعیت سواد نمونه مطالعه‌شده نشان داد بیشترین فراوانی تحصیلات به گروه تحصیلی بی‌سواد با ۵۱ درصد، دارای مدرک سیکل با ۳۲ درصد و دارای مدرک دیپلم و بالاتر با ۱۷ درصد مربوط است.

بررسی وضعیت متغیرهای مشاهده‌شده

برای مشخص کردن اینکه شاخص‌ها تا چه اندازه‌ای برای مدل‌های اندازه‌گیری قابل قبول هستند، ابتدا باید همه مدل‌های اندازه‌گیری را جداگانه تحلیل کنیم که در جدول ۱ آورده شده است. همان‌طور که در جدول ۲ بیان شده است، مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی بیشتر از مقادیر قابل قبول و در سطح ۰/۹۵ درصد معنادار است.

جدول ۲. ضریب استاندارد شده همراه با نسبت‌های بحرانی، خطای استاندارد و سطح معناداری

زیرمقیاس‌های مشارکت اجتماعی

متغیرها و شاخص‌های سنجش شده (معرف‌های مشاهده‌شده)							زیر مقیاس	
پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج شده	سطح معناداری	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	آلفای کرونباخ	گویه‌ها (نام و ترکیب)		
۰/۷۵۷	۰/۷۶۶	-	-	-	۰/۷۹۴	کش جمعی	Q1	توانمندی اجتماعی
		***	۰/۱۰۷	۹/۲۶۴	۰/۸۸۲	حل مشکل	Q2	
		***	۰/۱۱۵	۷/۱۵۷	۰/۶۶۵	روابط بین فردی	Q3	
		***	۰/۱۳۰	۶/۰۳۹	۰/۶۸۴	خودکارآمدی	Q4	
		***	۰/۱۲۹	۷/۱۹۶	۰/۶۶۵	فهم متقابل	Q5	
		***	۰/۱۲۹	۷/۰۵۴	۰/۶۸۲	همکاری	Q6	
		***	۰/۱۳۶	۷/۰۰۱	۰/۶۸۶	تعهد	Q7	
		***	۰/۱۳۹	۷/۰۲۱	۰/۶۸۶	اعتماد	Q8	
		-	-	-	۰/۷۲۴	ارزش‌ها	Q9	
		***	۰/۱۳۸	۸/۲۲۸	۰/۷۷۶	بروز انگیزه‌ها	Q10	
		***	۰/۱۴۰	۷/۶۶۴	۰/۷۳۲	کنترل	Q11	
		***	۰/۱۳۹	۷/۳۰۳	۰/۸۰۰	امیدواری	Q12	
		***	۰/۱۲۸	۵/۱۴۱	۰/۶۲۵	تاب‌آوری	Q13	
		***	۰/۱۴۴	۸/۳۱۱	۰/۷۹۳	خوش‌بینی	Q14	
۰/۸۰۲	۰/۷۹۹	***	۰/۱۳۰	۹/۰۰۵	۰/۸۳۸	پیوند اجتماعی	Q15	اعتماد اجتماعی
		***	۰/۰۳۹	۵/۳۰۳	۰/۶۳۶	ریسک‌پذیری	Q16	
		-	-	-	۰/۸۰۲	فرهنگ اجتماعی	Q17	
		***	۰/۱۰۸	۹/۵۲۹	۰/۷۹۴	اعتماد بین شخصی	Q18	
		***	۰/۱۱۵	۸/۷۹۷	۰/۸۴۵	اعتماد عام	Q19	
		***	۰/۱۱۹	۷/۴۹۶	۰/۸۳۲	صداقت	Q20	
		***	۰/۱۱۸	۳/۳۲۴	۰/۶۲۳	اطمینان	Q21	
		***	۰/۱۱۱	۵/۲۲۳	۰/۶۸۱	سهیم کردن	Q22	

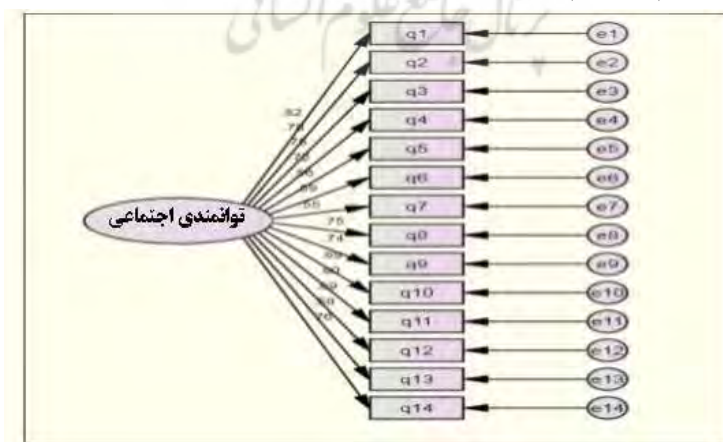
منبع: یافته‌های نگارنده

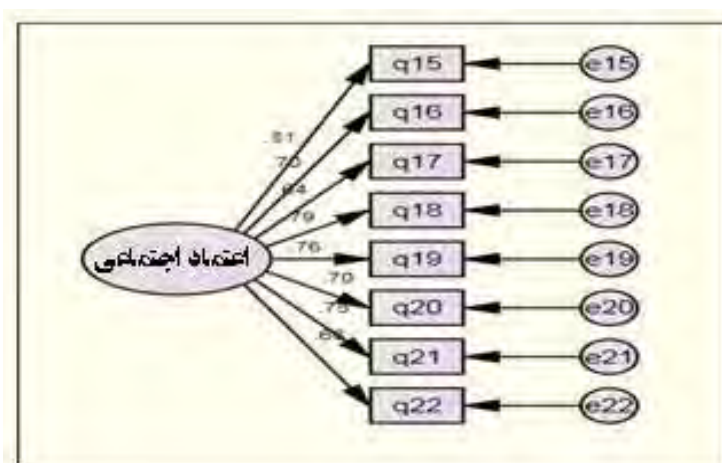
قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده با بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰,۳ باشد، رابطه ضعیف در نظر گرفته و از آن صرف نظر می‌شود. بار عاملی

بین ۰,۳ تا ۰,۶ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از ۰,۶ باشد، خیلی مطلوب است. مشاهده می‌شود که تمامی متغیرها ضرایب تأثیر رگرسیونی مثبت و معناداری با مقیاس‌های خود دارند و بزرگی این ضرایب نیز نسبتاً برای همه موارد در حد زیادی است. با توجه به جدول ۲ همه بارهای عاملی در سطح ۰/۰۰۱ معنادارند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در این جدول سطح معناداری برای بارهای عاملی یا ضرایب رگرسیونی استاندارد دو متغیر مشاهده شده گزارش نشده است. به دلیل اینکه دیاگرام‌های مسیر اولیه روی پیکان‌های مربوط به مسیرهای بین این متغیرهای مشاهده شده با متغیر پنهان مقادیر ۱ در نظر گرفته می‌شود، معیار AVE نشان‌دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر، AVE (میانگین واریانس استخراج شده) برای اعتبار همگرایی به کار می‌رود و همبستگی زیاد شاخص‌های یک سازه را در مقایسه با همبستگی شاخص‌های سازه‌های دیگر نشان می‌دهد. مقدار این ضریب از صفر تا یک متغیر است که مقادیر بیشتر از ۰/۵ پذیرفته می‌شود (Fornell & Lacker, 1981: 39- 50). روایی همگرا یا میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای توانمندی اجتماعی ۰/۷۶۶ و برای اعتماد اجتماعی ۰/۷۹۹ به دست آمد؛ همچنین مقدار ضریب قابلیت اطمینان ساختاری یا پایایی ترکیبی (CR) از صفر تا یک متغیر است که مقادیر بیشتر از ۰/۷ پذیرفته می‌شود که برای توانمندی اجتماعی ۰/۷۵۷ و برای اعتماد اجتماعی ۰/۸۰۲ به دست آمد و حاکی از مناسب بودن این زیرمقیاس‌هاست.

مدل‌های اندازه‌گیری: تحلیل عاملی تأییدی و سنجش اعتبار مقیاس‌ها

ابتدا دو مدل تحلیل عاملی تأییدی (CFA) یک‌عاملی برای ایجاد و سنجش دو زیرمقیاس اعتماد و توانمندی اجتماعی به مثابه مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی در محیط نرم‌افزار AmosGraphic ترسیم و تحلیل شد. یک مدل اندازه‌گیری، جزئی از مدل معادله ساختاری است که نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیشتری متغیر مشاهده شده تعریف می‌کند. در اینجا متغیر مشارکت اجتماعی متغیر پنهان است (متغیر پنهان در نرم‌افزار باید به شکل بیضی باشد). متغیرهای آشکار همان پرسش‌های پرسش‌نامه هستند (در نمودار با حروف q نمایش داده شده) که با آنها متغیر پنهان را می‌سنجیم و e هم خطای اندازه‌گیری برای متغیر آشکار است (قاسمی، ۱۳۸۹: ۵۳).

شکل ۱. برآوردهای استاندارد بارهای عاملی واریانس تبیین‌شده پرسش‌های مقیاس اعتماد و توانمندی اجتماعی

برازندگی مدل معادلات ساختاری برای زیرمقیاس‌های مشارکت اجتماعی

بر این اساس با توجه به مقدار گزارش‌شده شاخص‌های برازندگی (جدول ۳) مشاهده می‌شود که داده‌ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی مدل معادلات ساختاری متغیرهای نهفته پژوهش سازگاری و تطابق دارند؛ بنابراین مدل معادلات ساختاری پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

جدول ۳. برازندگی مدل معادلات ساختاری برای زیرمقیاس‌های مشارکت اجتماعی

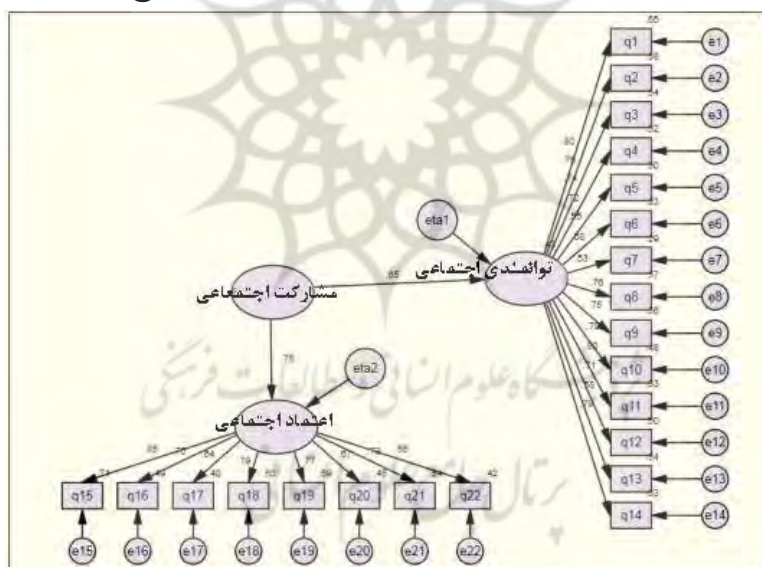
علامت اختصاری	نام کامل شاخص برازش	مفهوم	مقدار قابل قبول	اعتماد اجتماعی	توانمندی اجتماعی
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	$< 0,08$	۰/۷۷	۰/۷۵
CMIN/DF	Chi-degree freedom	شاخص بهنجار نسبی	< 3	۲/۸۵	۲/۹۹
IFI	incremental fit index	شاخص برازش افزایشی	$\geq 0,09$	۰/۹۲	۰/۹۰
NFI	Normed Fit Index	شاخص برازش نرمال‌شده	$\geq 0,09$	۰/۹۰	۰/۸۹
GFI	Goodness of fit	شاخص نیکویی برازش	$\geq 0,09$	۰/۹۰	۰/۹۲
AGFI	Adjusted Goodness of Fit	شاخص نیکویی برازش تعدیل‌یافته	$\geq 0,09$	۰/۹۱	۰/۹۷
CFI	Comparative Fit Index	شاخص برازش مقایسه‌ای	$\geq 0,09$	۰/۹۴	۰/۹۸

منبع: نگارندگان

مدل تحلیل عاملی تأییدی دو عاملی مرتبه دوم

سنجش و برآورد متغیر پنهان مشارکت اجتماعی به مثابه متغیر وابسته اصلی پژوهش براساس دو شاخص توانمندی اجتماعی و اعتماد اجتماعی به مثابه دو مقیاس پنهان و براساس بیست و دو متغیر مشاهده شده متشکل از گویه‌های مختلف که در قسمت قبل برآورد و اندازه‌گیری شدند، در محیط AmosGraphics تدوین شد. شکل ۲ این مدل را که یک مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم با سه عامل است، همراه با برآوردهای غیراستاندارد ضرایب مسیر و واریانس‌های متغیرهای پنهان نشان می‌دهد. همان‌گونه که در شکل دیده می‌شود، واریانس‌های متغیرهای پنهان خطا و نیز متغیرهای پنهان اصلی در همه موارد مقادیر مثبت هستند که خود دلیلی بر اعتبار مدل است.

همان‌طور که در شکل ۲ نشان داده شده است، تمامی ضرایب مسیر مقادیر زیادی را نشان می‌دهند که شدت آن درباره بارهای عاملی متغیرهای مشاهده شده زیرمقیاس اعتماد اجتماعی بیش از توانمندی اجتماعی است. ضریب تأثیر به دست آمده بین مشارکت اجتماعی و هرکدام از دو مؤلفه بررسی شده عبارت‌اند از: اعتماد اجتماعی (۰/۷۶) و توانمندی اجتماعی (۰/۶۵)؛ همچنین نتایج برآوردهای خطای استاندارد، نسبت‌های بحرانی و سطوح معناداری نیز نشان می‌دهد تمامی این برآوردها در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادارند. شاخص‌های برازش مدل نهایی به دست آمده همراه با مقادیر معیار پیشنهادی برای ارزیابی در جدول ۴ آمده است که حاکی از نتایج قابل قبول است.

شکل ۲. برآوردهای استاندارد ضرایب مسیر در مدل ساختاری نهایی مشارکت اجتماعی

جدول ۴. آزمون مدل نهایی برآورد مشارکت اجتماعی از روی مقیاس‌های توانمندی و اعتماد اجتماعی

شاخص	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
X^2/df	۳ و کمتر	۲/۸۲
RMR	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۲۲
GFI	۰/۹ و بیشتر	۰/۹۳
AGFI	۰/۹ و بیشتر	۰/۹۲

۰/۹۷	۰/۹ و بیشتر	NFI
۰/۹۶	۰/۹ و بیشتر	NNFI
۰/۹۹	۰/۹ و بیشتر	IFI
۰/۹۴	۰/۹ و بیشتر	CFI
۰/۰۷۶	کمتر از ۰/۰۸	RMSEA

منبع: قاسمی، ۱۳۸۹ و یافته‌های پژوهش

جدول ۵ ضرایب رگرسیونی استاندارد (اثرهای مستقیم، غیرمستقیم و کل) متغیرهای نهایی مشاهده‌شده و زیرمقیاس‌های به‌دست‌آمده بر متغیر وابسته پنهان اصلی را نشان می‌دهد. نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد بیشترین اثرهای غیرمستقیم بر مشارکت اجتماعی به متغیرهای مشاهده‌شده q۱ (کنش جمعی)، q۱۱ (کنترل)، q۱۵ (پیوند اجتماعی)، q۱۸ (اعتماد بین شخصی)، q۲۰ (صداقت)، و درمقابل کمترین آنها به ترتیب به متغیرهای q۶ (همکاری)، q۷ (تعهد) و q۲۲ (سهیم‌کردن) مربوط است. با توجه به این ضرایب، کمترین میزان تأثیر به توانمندی اجتماعی و بیشترین تأثیرها نیز به مقیاس اعتماد اجتماعی مربوط است.

جدول ۵. اثرهای کلی (مستقیم و غیرمستقیم) متغیرهای مشاهده‌شده و زیرمقیاس‌ها بر مقیاس مشارکت اجتماعی

زیرمقیاس‌ها	مشارکت اجتماعی	اعتماد اجتماعی	توانمندی اجتماعی
اعتماد اجتماعی	۰/۷۹۸	-	-
مشارکت اجتماعی	۰/۶۰۹	-	-
q1	۰/۹۲۰	-	۰/۸۰۴
q2	۰/۹۰۸	-	۰/۷۶۳
q3	۰/۸۷۷	-	۰/۷۳۵
q4	۰/۸۶۴	-	۰/۷۲۰
q5	۰/۶۳۴	-	۰/۵۵۲
q6	۰/۶۹۱	-	۰/۵۷۷
۷q	۰/۶۴۷	-	۰/۵۳۴
۸q	۰/۹۷۳	-	۰/۷۵۶
۹q	۰/۸۸۸	-	۰/۷۴۶
۱۰q	۰/۸۷۵	-	۰/۶۹۵
۱۱q	۰/۹۸۵	-	۰/۷۹۶
۱۲q	۰/۹۰۳	-	۰/۷۰۵
۱۳q	۰/۷۳۷	-	۰/۵۸۴
۱۴q	۰/۹۲۹	-	۰/۷۹۳
۵q1	۰/۹۱۶	۰/۸۴۵	-
۶q1	۰/۹۰۲	۰/۶۹۹	-
۷q1	۰/۸۸۶	۰/۶۳۶	-
۸q1	۰/۹۵۲	۰/۷۹۳	-
۹q1	۰/۶۶۵	۰/۷۶۵	-
۲۰q	۰/۹۱۴	۰/۶۷۰	-
۲۱q	۰/۸۷۹	۰/۷۳۲	-
۲۲q	۰/۵۰۴	۰/۶۲۵	-

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف «بررسی ابعاد مشارکت اجتماعی در توسعه نواحی روستایی، نمونه: مناطق روستایی شهرستان فریدون شهر» در قالب مدل معادلات ساختاری انجام شد. مشارکت اجتماعی با تعریف دو مؤلفه توانمندی و اعتماد اجتماعی به مثابه مقیاس‌هایی برای مشارکت اجتماعی در نظر گرفته و داده‌های مربوط به آن به کمک پرسش‌نامه جمع‌آوری شد و روایی همگرا (AVE) و پایایی ترکیبی (CR) آن نیز به دست آمد. در ادامه با به‌کارگیری رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری در قالب متغیرهای مشاهده‌شده در مقیاس توانمندی اجتماعی و اعتماد اجتماعی و متغیر وابسته اصلی مشارکت اجتماعی در قالب متغیر پنهان اصلی تعریف شدند. دو مدل تحلیل عاملی تأییدی یک عاملی مرتبه اول برای اندازه‌گیری و اعتبارسنجی دو مقیاس و یک مدل سه عاملی مرتبه دوم برای تحلیل مشارکت اجتماعی و معرف‌های مربوط به آن تدوین و اجرا شدند. علاوه بر اعتبار کلی سه مدل براساس انواع مختلف شاخص‌های برازش، ضرایب رگرسیونی غیراستاندارد و استاندارد همگی مثبت و معنادار برآورد شدند. درنهایت توانمندی اجتماعی به میزان ۰/۶۵ و اعتماد اجتماعی به میزان ۰/۷۶ بر مشارکت اجتماعی تأثیر داشت؛ یعنی هرچه اعتماد بیشتر باشد، مشارکت روستاییان افزایش می‌یابد.

یافته‌های پژوهش با پژوهش‌های رستمعلی‌زاده و همکاران (۱۳۹۰)، افراخته و همکاران (۱۳۹۳) و پوتنام (۱۹۹۳) همسو و هم‌جهت است. همان‌گونه که صاحب‌نظرانی چون پانتام^۱، اینگلهارت^۲، گیدنز^۳ و افه^۴ تأکید کرده‌اند، اعتماد اجتماعی بنیاد هرگونه همکاری و مشارکت را تشکیل می‌دهد؛ فزونی آن باعث مشارکت بیشتر و کمبود آن باعث مشارکت کمتر می‌شود. خروج از حوزه خصوصی و ورود افراد به عرصه عمومی موجب گذر از بعضی منافع شخصی و اقدام به کنش مشارکتی و کنش جمعی و حل مشکلات و فهم متقابل می‌شود. کنش مشارکتی نیازمند وجود اعتماد و احترام به ارزش می‌شود و هرگونه امیدواری و تاب‌آوری جمعی و فردی را به دنبال دارد.

پیشنهادها

۱. افزایش تاب‌آوری روستایی و تعهد در جهت افزایش مشارکت روستاییان؛
۲. تشکیل انجمن‌ها، گروه‌ها و کانون‌های کوچک در سطح روستاها به‌مثابه یکی از راه‌های اعتماد در بین روستاییان و خدمات‌رسانی به آنها که روند توسعه را سرعت می‌بخشد؛
۳. توانمندسازی روستاییان از طریق ایجاد صداقت و اعتماد بین فردی و افزایش آن در بین روستاییان؛
۴. همکاری روستاییان در مسائل و مشکلات روستا و نهادینه‌کردن مشارکت در روستاییان؛
۵. جامعه‌نگرشدن برنامه‌های توسعه روستایی در جهت افزایش مشارکت.

---

1. Pantam
2. Inglehart
3. Giddens
4. Effe

منابع

- ازکیا، مصطفی، ایمانی، علی، (۱۳۸۷). توسعه پایدار روستایی، چاپ اول، تهران، انتشارات اطلاعات.
- افراخته، حسن، عزیزی، اصغر، مهرعلی تبار، مرتضی، جایی، فیروز، (۱۳۹۳)، نقش مشارکت اجتماعی در توسعه روستایی دهستان چهاردانگه، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۱۴، شماره ۳۴، صص ۲۷-۴۵.
- جمعه‌پور، محمود، (۱۳۸۴)، مقدمه‌ای بر دیدگاهها و روش‌های برنامه‌ریزی روستایی، چاپ اول، تهران، سمت.
- چلبی، محمد، (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی نظم، چاپ اول، تهران، نشر نی.
- حسینی ابری، سید حسن، (۱۳۸۰)، کدخدای؟!، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی علمی پژوهشی، سال ۱۶، شماره ۶۰، صص ۵۱-۶۴.
- حسینی، سید امیرحسین، شارع‌پور، محمود، (۱۳۸۶)، رتبه‌بندی مشارکت اجتماعی در مراکز استان‌های کشور، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۷، شماره ۲۶، صص ۵۹-۸۴.
- دانشمندی، علی، (۱۳۷۷)، نقش نهادهای مدنی در توسعه اجتماعی، مجموعه مقالات اولین همایش تدوین برنامه سوم (جلد سوم)، تهران، ساختمان برنامه و بودجه.
- دورکیم، امیل، (۱۳۶۹)، درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، چاپ سوم، تهران، نشر مرکز.
- دینی ترکمانی، علی، (۱۳۸۵)، تبیین افول مشارکت اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۶، شماره ۲۳، صص ۱۴۷-۱۷۱.
- رنانی، محسن، عمادزاده، مصطفی، مؤیدفر، زیتا، (۱۳۸۵)، مشارکت اجتماعی و رشد اقتصادی، ارائه یک الگوی نظری، مجله علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، دوره ۲۱، شماره ۲، صص ۱۳۳-۱۵۱.
- ربانی، رسول، کلانتری، صمد، قاسمی، وحید، عریضی، فروغ السادات، اسماعیلی، رضا، (۱۳۸۷)، بررسی رابطه رفاه اجتماعی با مشارکت اجتماعی در فرایند توسعه، مطالعه موردی: شهرستان‌های استان اصفهان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، دوره ۲۹، شماره ۱، صص ۲۳-۴۶.
- رستمعلی‌زاده، ولی‌الله، فیروزآبادی، سید احمد، (۱۳۹۰)، نقش مشارکت اجتماعی در شکل‌گیری نهادهای پایدار مهاجرین (انجمن‌های زادگاهی) به عنوان نهادهایی نو برای توسعه روستایی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال ۴، شماره ۱، صص ۱۳۱-۱۴۵.
- رضوانی، محمدرضا، بدری، سید علی، ترابی، ذبیح‌الله، هاجری، بهرام، (۱۳۹۵)، شناسایی راهکارهای توسعه روستایی با استفاده از چارچوب مشارکتی SOAR؛ مورد: روستای میغان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۵، شماره ۱۸، صص ۲۷-۴۳.
- سعیدی، عباس، (۱۳۷۷)، توسعه پایدار و ناپایداری توسعه روستایی، نشریه مسکن و انقلاب، شماره ۸۷.
- سعیدی، عباس، (۱۳۸۳)، مبانی جغرافیای روستایی، چاپ پنجم، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).

- صرافی، مظفر، (۱۳۸۲)، نظام اداره مردمی: زمینه‌ساز توسعه جامعه روستایی ایران بر پایه مطالعات روستایی همدان، مجموعه مقالات توسعه روستایی، چالش‌ها و چشم‌اندازها.
- فراهانی، حسین، عبدلی، سمیه، چراغی، مهدی، (۱۳۹۱)، ارزیابی اثرات مشارکت اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی؛ مطالعه موردی: دهستان مشهد، میقان شهرستان اراک، فصلنامه علمی پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۲، شماره ۸، صص ۶۷-۷۸.
- فوکویاما، فرانسیس، (۱۳۷۹)، پایان نظم، ترجمه غلام‌عباس توسلی، چاپ اول، تهران، انتشارات جامعه ایرانیان.
- فوکویاما، فرانسیس، (۱۳۸۵)، مشارکت اجتماعی و جامعه مدنی، از کتاب مشارکت اجتماعی، اعتماد و دموکراسی، به کوشش کیان تاج‌بخش، مترجم حسن پویان و افشین خاکباز، چاپ اول، تهران، نشر شیرازه.
- فیروزآبادی، احمد، (۱۳۸۴)، پژوهش بررسی مشارکت اجتماعی در ایران و راههای ارتقای آن، چاپ اول، تهران، شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- فیلد، جان، (۱۳۸۵)، مشارکت اجتماعی، ترجمه جلال متقی، چاپ اول، تهران، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- گودرزی، محمد، نعمتی ینگجه، شکور، شیخ‌السالمی، علیرضا، (۱۳۹۳)، نقش ارزیابی سریع مشارکتی PRA در توسعه مناطق روستایی؛ مطالعه موردی: دهستان جوشین آذربایجان شرقی: روستاهای ینگجه سقایی و نگارستان، اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی، تهران، مؤسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار.
- قاسمی، وحید، (۱۳۸۹)، مدل‌سازی معادله ساختاری با کاربرد Amos Graphics، چاپ اول، تهران، نشر جامعه‌شناسان.
- نوابخش، مهرداد، ازکیا، مصطفی، وثوقی، منصور، سادات مشیر استخاره، زهرا، (۱۳۹۴)، ارزیابی عوامل مؤثر بر توانمندی اقتصادی، مطالعه موردی: زنان آسیب‌پذیر در شهر تهران، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۳، شماره ۱۲، صص ۱-۲۰.
- محسنی تبریزی، علیرضا، (۱۳۶۹)، بررسی زمینه‌های مشارکت روستاییان و ارتباط آن با ترویج کشاورزی، تهران، معاونت ترویج و مشارکت مردمی، وزارت جهاد کشاورزی.
- محسنی، منوچهر، (۱۳۷۵)، بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در تهران، چاپ اول، تهران، انتشارات زهد.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰)، سالنامه آماری، استان اصفهان.
- میسرا، آرپی، (۱۳۶۶)، توسعه روستایی مسائل و مشکلات، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۱، شماره ۱.
- میسرا، آرپی، سوندارام، کی.وی، (۱۳۷۱)، گزینه‌های توسعه روستایی، مرکز توسعه منطقه‌ای، سازمان ملل متحد، تهران.

- Anchorena, J., Fernando A., (2008). **Social Ties and Economic Development; Working Paper**, Electronic Copy Available at: <http://ssrn.com/abstract=1123767>.
- Bartlett, J.E., Kotrlik, J.W., Higgins, C.C., (2001). **Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research**, Information, Technology, Learning and Performance Journal, 19 (1), 43- 50.
- Baumgartner, H., Homburg, C., (1995). **Applications of structural equation modeling in marketing research: A review**, International Journal of Research in Marketing, 13, 139- 161.
- Bruegel, I., (2006). **Social Capital, Diversity and Education Policy**, Families & Social Capital ESRC Research Group, London South Bank university.
- Fornell, C., Lacker, D.F., (1981). **Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error**, Journal of Marketing Research, Vol. 18.
- Fukoyama, F., (1999). **Social Capital and civil society**, WWW. IMF.org.
- Grootaert, C., (1998). **Social Capital: The missing Link**, Working Paper, No.3, World Bank.
- Malhotra, A., (2003). **Conceptualizing and Measuring Woman's Empowerment as A Variable in International Development**, paper was presented at the workshop on measuring Empowerment: Cross –Disciplinary, 1-5.
- McGowan, T., (2006). **Children's Fiction as a Source for Social Studies Skill-Building**, ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education, No 37, p 81.
- Monavarian, A., Niazi, H.R., (2006). **Effective factors on employee's empowering in management and planning organization**, Third Conference human resource development, 4-5 December, Tehran.
- Misztal, B., (2006). **Trust in Modern Societies**, Cambridge: press, Moore, Christophe, r., (1989), The mediation Processes, san Francisco publishers.
- Sabtini, F., (2005). **Measuring social capital initaly**.
- Shook, C.L., Ketchen, D.J., Hult, G., & Kacmar, K.M., (2004). **An assessment of the use of structural equation models in strategicmanagement research**, Strategic Management Journal, 25, 397- 404.
- Terluin, Ida, (2003). **Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories**, Journal of Rural Studies, 19 (2003), 327- 344.
- Zme, R., Sonja, K., Wton, N., (2008). **Social Trust and Attitudes Toward Democracy**, Public Opinion Quarterly, Pp 1- 19.